

REL116 1 Religion og livssyn i Norge

Kandidat 5910

Oppgaver	Oppgavetype	Vurdering	Status
1 Generell informasjon REL116 30.11.2016	Flervalg	Automatisk poengsum	Lvert
2 Eksamensoppgave REL116 30.11.2016	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Lvert

REL116 1 Religion og livssyn i Norge

Emnekode	REL116	PDF opprettet	24.08.2017 11:23
Vurderingsform	REL116	Opprettet av	Emma Hansen
Starttidspunkt:	30.11.2016 10:00	Antall sider	8
Sluttidspunkt:	30.11.2016 14:00	Oppgaver inkludert	Ja
Sensurfrist	201612210000	Skriv ut automatisk rettede	Ja

Section one

1 OPPGAVE

Generell informasjon REL116 30.11.2016

Emnekode: REL116

Emnenavn: Religion og livssyn i Norge

Dato: 30.11.2016

Varighet: 09:00-13:00

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Merknader:

<p>Kandidaten skal velge <i>enten</i> oppgavesett 1 <i>eller</i> oppgavesett 2 og svare på begge oppgaver i det valgte settet. De to oppgavene i settet, A og B, må begge være bestått for at kandidaten skal bestå eksamen som helhet. Oppgavene vektes likt.</p>
--

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

- Ja
 Nei

Eksamensoppgave REL116 30.11.2016

Oppgavesett 1

Oppgave A: FRIKIRKELIGHET

Hva var dissenterloven, og hvem omfattet den? Hvorfor ble det etablert nye kirkesamfunn i Norge fra midten av 1800-tallet? Gjør kort rede for noen eksempler.

OG

Oppgave B: RELIGION I OFFENTLIGHETEN

Diskuterer påstanden om religionens tilbakekomst i offentligheten. Belys bakgrunnen for påstanden og trekk fram eksempler fra Norge som taler for og mot den.

ELLER

Oppgavesett 2

Oppgave A: PIETISME

Forklar kort begrepene pietisme og statspietisme. Gjør deretter rede for noen sentrale tanker i pietistisk kristendom og gi noen eksempler på hvordan pietismen har preget norsk kristenliv.

OG

Oppgave B: DEN ROMERSK-KATOLSKE KIRKE

Gjør rede for nattverdets betydning i den romersk-katolske kirke og for den romersk-katolske kirkes historie i Norge.

Skriv ditt svar her...

BESVARELSE

Oppgavesett 1

Oppgave A

I denne oppgaven vil jeg først si noe om dissenterloven, litt om bakgrunnen, om hvem den omfattet, samt forklare hva som menes med begrepet frikirkelighet. Deretter vil jeg si noe om årsakene til at det ble etablert nye kirkesamfunn, og vil legge vekt på den økt mobiliteten, situasjonen i statskirken og samtidens strøminger. Til slutt vil jeg gi en kort oppsummering.

Dissenterloven ble innført i 1845. Bakteppet er at tre år tidligere, i 1842, opphørte konventikkelplakaten som medførte at prestene ikke lenger kunne kontrollere små grupper som samles. Det var haugianerne på tinget som regnes for å ha fått fjernet plakaten, på tredje forsøk, da kongen sa nei i 1836 og 1839. I år 1842 kom det også en ny kriminallov som avskaffet bruken av gapestokk for å banning, og bespottelse av Guds ord. Loven holdt likevel fast ved at banning og spotting av Guds ord var ulovling, men fjernet kravet om kirkegang og gang til nattverd. Det ble mulig å kunne gå i kirken "frivillig".

Et annet moment som ligger bak er at i 1843 får en katolsk menighet spesialdispensasjon til å etablere seg i Christiania. Presset for å åpne opp for andre trossamfunn enn statskirken øker.

Dissenterloven av 1845 gav også andre kristne trossamfunn mulighet til å etablere seg i landet. Tidligere hadde dette ikke vært tillatt. Likevel var det bare kristne trossamfunn som kunne etablere seg. Jødene hadde sammen med munkeordener og Jesuitter ikke tilgang til riket. Det ble likevel åpnet opp før jødiske trossamfunn i 1951, selv om det Moseiske Trossamfunn ikke etablerte seg i Norge før i 1892. Da dissenterloven ble oppdatert i 1891 fikk det følger for frikirlig vigsel, og oppdateringen i 1897 gav munkeordner rett til å etablere seg i landet. Det var den første dissenteren på stortinget som fremmet forslaget. Likevel sto det fast at Jesuitter ikke hadde adgang til riket. Grunlovens §2 hadde ikke tillatt Jesuitter. Jesuittene var i 1814 forbudt av paven og hadde vært det en stund, men ble tillatt samme år. Først i 1956 fikk Jesuitten adgang til riket.

Et annet eksempel er mormonerne som ser seg selv som en kristene. Kirkens Verdensråd (1945) og andre økumeniske organisasjoner setter ofte kriterer ved at et trossamfunn blant annet må tro at bibelen er Guds Ord. Det var nettopp på dette punktet at mormonerne ikke ble akseptert i Norge. Saken ble anket til høyesterett. Høyesterett konkluderte med at mormonerne ikke var å regne som kristne og la sin begrunnelse i at de hadde et tillegg, Mormons bok. Dommen falt i 1856.

Vi ser at loven tillater kristne trossamfunn og etterhvert også jøder. Betegnelsen dissenter kunne av dissenter oppleves diskriminerende. Betegnelsen dissenter kan bety at man er "utenfor sentrum", eller "avvikende". Fra og med 1969 kom "Lov om trdomssamfunn og ymist anna", og betegnelsen *frikirkelighet* er blitt mer vanlig. Etter andre verdenskrig har man også snakket om et kopernikansk vendepunkt, og fremgang i økumenikken. Sentrummet er ikke lenger kirken, men sannheten/Jesus. Kirkene snurrer nå i bane rundt sannheten og ingen har derfor grepet den helt. En årsak til vendepunktet kan være den økte pluraliteten og mangfoldet.

Betegnelsen frikirkelighet har blitt avgrenset til kirkesamfunn utenfor den norske kirke. Etter kirkeforliket i 2012 kan det stilles spørsmålsteget med hva som er rett betegnelse på den norske kirke, er den frikirkelig? Det spørsmålet faller utenfor omfanget av denne oppgaven. Fra på midten av 1800-tallet kom det ikke bare nye menigheter og kirkesamfunn. Det kom også mange misjonsforeninger som definerte seg innenfor den norske kirke. Ved århundreskiftet var det misjonsforeninger i hver eneste kommune og hver 8 nordmann var medlem i en kristlig forening. Dersom vi skal trekke linjen fra i dag tilbake til 1800-tallet er det flere av disse

som idag danner egne trossamfunn og menigheter, eksempelvis i Normisjon, NLM og IMF. Disse organisasjonen (m.fl) dannet ofte bedehus for å utdøve en form for tro som det var "mangel" på i statskirken.

Årsaken til at det ble etablert nye kirkesamfunn var først og fremst lovgivningen dissenterloven åpnet for. Men den økte mobiliteten la også forholdene til rette. Norge var en sjøfartsnasjon og fikk impulser fra utlandet. Kystbyene var ofte de første byene som fikk impulser fra utlandet. Over en halv million nordmenn emigrerte til USA. Dette førte til besøk og brevkorenspondanse med smeltedigelen USA. Den amerikanske vekkelseskristendommen gjorde et inntog i Norge. Den kom i tre bølger. Først kom metodistene og baptistene, deretter kom adventistene og Jehovas vitner og til slutt kom den tredje bølgen med pinsekarismatisk kristendom som også var den største bølgen. Felles for de alle er vektleggingen av de siste tider (eskatologien), mirakeltroen (karisma, nådegaver og helbredelse), og det konservative bibelsynet (dels fundamentalistisk).

Bølgene fra "over there" hadde klangbunn i Norge. Situasjonen i statskirken bar etterhvert preg av spenninger mellom liberal og konservativ teologi. Den liberale teologiens inntog gjorde at konservative ofte ble trukket mot det konservative bibelsynet den amerikanske vekkelseskristendommen bragte med seg. Et annet eksempel på teologisk og strukturell uenighet med statskirken kommer fra da Gustav Adolf Lammers bryter med kirken. Lammers som selv var prest var uenig i dåpssynet til den norske kirke. Han fikk med seg flere som resulterte i forskjellige menigheter, blant dem baptister, men også frittstående menigheter som i 1884 ble samlet i Det Norske Misjonsforbund (Misjonskirken). Dette står som eksempel på et brudd med kirken innad i Norge. Lammers etterhvert selv tilbake til statskirken.

Samtiden i Norge bar preg av mer fritid i hjemmet. Da kvinnene startet misjonsforeninger var dette den første sysselen de hadde utenfor hjemmet. Det ble ikke bare startet religiøse foreninger og menigheter, det ble i samtiden også etablert politiske parti som eksempelvis Arbeiderpartiet, avholdsbevegelsen sto sterk, og det ble dannet kvinnesaksforeninger. Med andre ord kan vi si at det skjedde en dreining i samfunnet. Framgangen av liberal teologi som nevnt over er også et kjennetegn på strøminger i samtiden. Et eksempel på avholdskampen og fattigdomsbekjempelse kan i kirkelig sammenheng Frelsersarmeen som også etablerte seg i landet være et svar på.

Det Norske Misjonsforbund ble dannet grunnet uenighet med noe av den norske kirkes teologi. I likhet med andre kirkedannelser kan det heller ikke utelukkes at det var en viss skepsis til den statlige styringen av kirken. Den Evangelisk Lutherske Frikirke var uenig i båndet med staten, men behold samme lære. Misjonsforbundet praktiserer også forskjellig dåpssyn etter hva samvittigheten sier, siden de ikke ønsker at det skal være splittende, noe som ikke praktiseres i Den Norske Kirke. Det Evangelisk Lutherske Kirkesamfunn (DELK) ble opprettet grunnet uenighet om en lærebok i skolen.

Kort oppsummert ser vi at hovedgrunnen til etableringen av nye kirkesamfunn er at det blir lov å gjøre det etter dissenterloven 1845. Samtidig finnes noen spenninger som gjør at folk enten bryter ut av statskirken eller

lager en misjonsforening som et tillegg. Impulser fra utlandet, mer fritid i hjemmet og skepsis til statskirkens teologi kan være andre utløsende faktorer.

Oppgave B

I denne oppgaven vil jeg først si noe om religiøse ledere og hvem de er, deretter vil jeg si noe om sammenbinding og brobygging før jeg diskuterer påstanden om "religionens tilbakekomst i offentligheten".

Først vil jeg si noe om de religiøse lederne fordi det er ofte de religiøse lederne som er et trossamfunns ansikt utad. Den religiøse lederen er gjennomsnittlig 56 år gammel og har vært leder i omlag fem år. Det er en mann, og han er ofte skeptisk til lovbestemt likestilling og homofili. Ledere innenfor den norske kirke er ofte mindre skeptisk til dette, og de stemmer også mer til venstre. For ledere i den norske kirke er Sv, Ap og Krf deres partipreferanser, for andre ledere kommer Arbeiderpartiet høyt, og blant kristne ledere utenfor den norske kirke er det Krf som er den klare partipreferansen.

I et liberalt demokrati har ikke den religiøse lederen mer autoritet enn ethvert annet menneske. En imam står likt for loven i rettsapparatet som en pastor ville ha gjort, eller en hvilken som helst annen person. Derfor har ikke religiøse ledere noen ekstra privilegier. Likevel er de ledere for sine trossamfunn og har makt der. Denne makten bør nyanseres. Mange pastorer vil ikke si at de har makt, men at de har mer *innflytelse*. Dette begrunner flere med at styret er deres arbeidsgiver, og de arbeider utifra et årsmøtevedtak eller styrets tillit.

Folk er også oftere mer skeptiske til religiøse ledere enn de er med andre mennesker. Nyreligiøse kristne grupperinger (av og til omtalt som trosmenigheter) har av og til hatt en mer autoritær ledelseform som i det siste har blitt kritisert gjennom serien "Frelst" på VGTV og i flere debatter i aviser som Vårt Land. Omtalen er ofte negativ i media, og kan delvis skape et bilde av religiøsitet som et onde. På slutten av 1900-tallet var fienden de konservative kristne anført av Ole Hallesby med sin helvetestale og Børre Knudsens kamp mot selvbestemt abort. Etter invandringsbølgen kom det også andre religioner som Islam som har skapt stor debatt og kommet inn som en annen fiende. I 1988 var den første diskusjonen om turban i militæret. Til dette ble det gitt tillatelse uten store protester. Men da spørsmålet om hijab i politiet kom ble debatten en annen. Det kan virke som det kom i konflikt kvinnesyn. Det kan være tilfeller der det å si at man er religiøs kan komme til å bli oppfattet som man er undertrykt. Invandringen har ført med seg en pluralisering av samfunnet ettersom folk fra andre deler av verden tar med seg andre religioner og tankegods. Til dette kreves forståelse og samhandling.

Robert Putnam gir oss to begreper; sammenbinding og brobygging (Bowling Alone). Begrepene er nyttige for å finne ut hvordan ulike trossamfunn samarbeider. Sammenbinding er når trossamfunn samarbeider innenfor samme religion for å gjøre uttalelser. Et eksempel innen Islam kan være Islamsk råd, mens det for kristne kan være Kirkens Verdensråd, eller Lausannebevegelsen eller andre multilaterale og bilaterale avtaler. Brobygging handler om å også samarbeid med anderledestroende, at en kristen og en muslim lytter til hva den andre har å si. Stavanger Aftenblad hadde en artikkel med overskriften: Kake + 29 485 kr = brobygging.

Det var IMI Kirken i Stavanger som hadde samlet inn kollekt for å "heie" på Islamsk Råd, og det arbeidet som ble gjort for å skape gode oppvekstvilkår for unge. Dette var noe som den kristne kirken kunne være enig i. I tillegg var de enige i at "Messi var den beste fotballspilleren". Dette er et eksempel på brobygging.

Et annet eksempel på brobygging er STL (Sammarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn). De holder dialogmøter mellom ulike tros- og livssynssamfunn der de religiøse lederne lytter til hverandre. Et eksempel er Forum for Tro og Livssyn i Kristiansand. En invending mot slike dialogmøter kan være at det er for spesielt interesserte og at det kommer få deltakere. I tillegg er ikke alle tros- og livssynssamfunn representert i slike møter. Det kan være at tros og livssynssamfunn som ikke deltar ikke ønsker å delta av at man skulle skille mellom respekt og aksept. Toleransen innebærer respekt, men ikke utelukkende at man aksepterer den andres syn. Et slikt toleransesyn vil kunne gjøre det problematisk å for eksempel lese i Koranen offentlig for en kristen med dette toleransesynet. Eksempelet fra Aftenposten ovenfor viser hvordan et slikt toleransesyn kan ivaretaes og likevel gjøre brobygging. Jürgen Habermas etterlyser religiøse aktører i den politiske debatten. Han påpeker at disse ofte har spesialkompetanse på etiske spørsmål, og konkluderer med at om det er noe vi trenger, så er det en debatt basert på etikk. STL, Den Norske Kirke og Islamsk råd uttaler seg oftest.

I et intervju i Vårt Land 29.november sier lederen for STL, Ingrid Rudendorf Joys at Norge har tradisjonelt vært gode på likhetstanken, men hun spør så hva vi gjør med de som tenker anderledes. Dette er noe av hennes motivasjon for å være leder i STL. Ifølge hennes oppfatning er det idag greit å si at man er religiøs, så lenge man ikke snakker for høyt om det. Dette kan tyde på en privatisering av religion. Repstad og Tryfoss skriver at det i kirkelige sammenhenger har blitt mer "feelgood", og mindre vekt på dogmer og lære. Det postmoderne samfunnet har gjort det mulig å kunne velge av det man vil ha, og det er mulig å skape sin egen tro med det man selv finner for godt. Dette viser seg også ved at stadig fler velger å stå utenfor et trossamfunn. Dette kan vise til en privatisering av religionen, samtidig som det også har foregått en pluarlisering.

Men Furseth hevder at religionen blir deprivatisert på samfunnsnivået. Debatten om religion er stor. Religion blir mer debattert på stortinget. Men debattene der er blitt lengere, så religion blir mindre debattert forholdsmessig. Debatten har gått fra å handle om kristendom til religioner generelt. Dette gjelder også fokuset til Kristlig folkeparti. Når Furseth argumenter for at religionen er blitt deprivatisert på samfunnsnivå viser hun til at dialogmøter finner sted og at det norske statstøtteordningen har bidratt til at flere tros og livssynssamfunn er blitt etablert og holdes ved like. Hun kommer på den måten med en kritikk mot religionssologen Rodney Stark som hevder at pluarisme og konkurranse er viktig og at statstøtteordninger virker hemmende på religionsutøvelsen. Furseth har rett i det blir flere tros- og livssynssamfunn i Norge, men jeg stiller meg undrende til påstanden om at tros- og livssynssamfunnet er mer vitale som hun begrunner med at tros- og livssynssamfunnene får støtte til å lønne en generalsekretær. I motsetning til Furseth tolker jeg Stark dithen at han ikke utelukkende snakker om samfunnsnivået (politikk, nasjonalt) men mer fra religionens side (innenfra perspektiv); er det flere som regner seg for religiøse? I Norge er det ikke det.

Statsstøtten bidrar også til andre utfordringer. Den Norske Kirke (DNK) ble kritisert av FrPs Sylvia Listhaug da DNK i 2013 snakket om klimavalg, og noen biskopper var særlig aktive i media, og kalte biskopene for sosialister. Det har hun delvis rett i skal man tro undersøkelsen (nevnt over) om de religiøse lederne som er hentet fra Østfold. DNKs ledere har partipreferanse på venstresiden av den partipolitiske akse. Listhaugs partifelle Anders Anunsen kommenterte også dette ved å si at DNK ikke burde opptre partipolitisk siden de får statsstøtte. Undersøkelser viser det er stor spenning mellom medlemene i den norske kirkes tro, og kirkens lære. Det betyr blant annet at man ikke velger trossamfunn på bakgrunn av lære, men heller av nasjonal identitet. Idag er ca 72,9% av befolkningen meldom i DNK. Når Anunsen kritiserer DNK peker han samtidig på et bånd som kan være kritikkverdig. Ved årtusenskiftet var det bare Ap som ville beholde statskirken. Ap har ved flere anledninger styrt kirken eksempelvis ved innsettelsen av Kristian Schelderup og Helge Hognestad. I 2009 var Aano ønsket av statskirken som ny biskop i Rogaland, men kirke og kulturminister Trond Giske (Ap) utnevnte Erling Pettersen til biskop som igjen å ha blitt kritisert for å være liberal av det konservative bispedømmet. Kan det være at Aps mange år med styre også har gjort DNK venstreorientert? Det spørsmålet faller desverre utenfor omfanget av denne oppgaven.

På den andre siden kan Listhaug og Anunsen kritiseres. Biskopene må kunne opptre i et liberal demokrati på lik linje med andre. Mange har et inntrykk av Frp som et parti opptatt av religion. En studie av blant annet partiprogrammer viser at Frp er det partiet som snakker minst om religion. På den andre siden finner vi SVs Erik Solheim som 2012 skrev en artikkel med tittelen "Gud er tilbake". At partipolitikere skriver om religion og debatterer det synes også å være vanlig. For eksempel var det en debatt rundt Knut Arild Hareides utsagn om at han var "kristen først, så nordmann". Et annet eksempel er at megnde stoff i ukebladet som handlet om religion økte med 400% fra 1967 til 1997. Disse eksmeplene viser at religion er på dagsorden på samfunnsnivå, politisk (i debatter) og nasjonalt. Leder i STL, Rudendorf Joys, sier at religion er et så viktig at ingen seriøs politiker kan unngå det. Vi ser også hvilken rolle DNK fikk etter 22.juli. Politikere og andre ledere samlet seg i domkirken i Oslo. At religionen er blitt deprivatisert på samfunnsnivå synes derfor å være et trekk.

For å oppsumere kan vi si at TV-serier som "Frelst", offentlige debatter om hijab, dialogmøter, flere antall trossamfunn og at religion snakkes om mediene viser til at religionen deprivatiseres. Invandringen har bidratt til en pluarisering av samfunnet som gjør det mulig for individet å velge hva som er "sant for meg", og dermed privatiseres religionen. Dette beskrives ofte som det post-moderne samfunn. På spørsmålet om religion er tilbake i offentligheten finnes derfor ikke et svar som er ja eller nei. Vi har altså to samtidige strømninger, privatisering på mellommenneskelig plan og tegn til deprivatisering i offentligheten.